

Türkiye, Australia, Philippines, Azerbaijan, India, China,
Nigeria, Uzbekistan, North Macedonia, India, Poland,
Algeria, USA, Pakistan, Ethiopia, Laos, Rwanda, Kazakhstan

6TH INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON EDUCATIONAL SCIENCES

JULY 27-28, 2026
DAVAO CITY, PHILIPPINES

ISBN: 9 7 8 - 9 9 5 2 - 6 1 0 - 7 8 - 9

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-78-5.2026.100.1135>.

EDITORS

ASSOC. PROF. DR. EARL J. MUICO

ASSOC. PROF. DR. KUTAY UZUN

BZT TURAN
PUBLISHING HOUSE

Türkiye, Australia, Philippines, Azerbaijan, India, China,
Nigeria, Uzbekistan, North Macedonia, India, Poland,
Algeria, USA, Pakistan, Ethiopia, Laos, Rwanda, Kazakhstan

6TH INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON EDUCATIONAL SCIENCES

JULY 27-28, 2026
DAVAO CITY, PHILIPPINES

ISBN: 9 7 8 - 9 9 5 2 - 6 1 0 - 7 8 - 9

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-78-5.2026.100.1135>.

EDITORS

ASSOC. PROF. DR. EARL J. MUICO

ASSOC. PROF. DR. KUTAY UZUN

BZT TURAN
PUBLISHING HOUSE

6TH INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON EDUCATIONAL SCIENCES

JULY 27-28, 2026

ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION

ZOOM & DAVAO CITY, PHILIPPINES

CONGRESS PROCEEDINGS BOOK

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Earl J. MUICO

Assoc. Prof. Dr. Kutay UZUN

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE®

TÜRKIYE, AZERBAIJAN

TR: +90543 671 0123 GR: +994 50 300 2920

petracongress@gmail.com

<https://www.petracongress.com/>

All rights reserved

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE ®

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE

Publishing Date: 05.08.2026

ISBN: 978-9952-610-78-9

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-78-5.2026.100.1135>

CONGRESS ID

CONGRESS NAME

6TH INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON EDUCATIONAL SCIENCES

DATE AND VENUE

JULY 27-28, 2026

ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION (BAKU, AZERBAIJAN)

(FROM 18 DIFFERENT COUNTRIES)

Türkiye, Australia, Philippines, Azerbaijan, India, China, Nigeria, Uzbekistan, North Macedonia, India, Poland, Algeria, USA, Pakistan, Ethiopia, Laos, Rwanda, Kazakhstan

ORGANIZERS & PARTICIPANT INSTITUTIONS

Mindanao University, Tagum College, Philippines

Azerbaijan State Pedagogical University, Azerbaijan

Trakya University, Türkiye

Mamun University, Uzbekistan

Negeri Surabaya University, Indonesia

Presidents of Organization Committee

Assoc. Prof. Dr. Yılmaz ARI

Assoc. Prof. Dr. Elvin TALISINSKI

President of Scientific Committee

Assoc. Prof. Dr. Yılmaz ARI

Assoc. Prof. Dr. Elvin TALISINSKI

President of Coordinators' / General Coordinator

Dr. Baha Ahmet YILMAZ

ACCEPTED PAPERS

31 Turkish Participants

52 Foreign Participants

%62 Foreign Participant Rate

%38 Turkish Participant Rate

REFUSED PAPERS

2 Turkish Participants

EVALUATION PROCESS

All Submissions Have Passed a Double-Blind Referee Evaluation Process

All Responsibility for the Works Belongs to the Author

CONTENTS

EĞİTİMCİLERİN EGZERSİZE YÖNELİK TUTUMLARI İLE EGZERSİZİ ERTELEME DURUMLARININ İNCELENMESİ

Canan Gülbin ESKİYECEK¹, Mustafa Bedevi Atalay SUBAŞI²

EĞİTİM ORTAMLARINDA GÖRÜNMEYEN TRAVMALAR: MİKROAGRESYONLARIN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Prof. Dr. Muhlise COŞGUN ÖGEYİK

YAPAY DUYGUSAL ZEKÂNIN KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRENME ORTAMLARINI GELİŞTİRMEDEKİ ROLÜ

Prof. Dr. Muhlise COŞGUN ÖGEYİK

Assoc. Prof. Dr. Kutay UZUN

FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİYOLOJİK KAÇAKÇILIĞA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Hilal YİĞİT AKIN

Prof. Dr. Hasan GENÇ

Prof. Dr. Huriye DENİŞ ÇELİKER

Havva Nur BALLI

HUMAN-COMPUTER INTERACTION (HCI) BASED ADAPTIVE LEARNING MODEL

Samet Alan

MESLEĞE YENİ BAŞLAYAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİ İLK OKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİ DENEYİMLERİ: ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE DAYALI BİR OLGUBİLİM ÇALIŞMASI*

FIRAT ETEM \ Dr. Öğr. Üyesi MEHMET ARİF BOZAN

İLETİŞİM BECERİLERİ VE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE MİNNETTARLIĞIN ARACI ROLÜ: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME

Dr. Öğretim Üyesi İsmail Kuşci

CHEMICAL NOMENCLATURE FROM LAVOISIER TO IUPAC: IMPLICATIONS FOR TÜRKİYE'S NEW CHEMISTRY CURRICULUM*

Assoc. Prof. Dr. Mustafa ERGUN^{1,2}

EXAMINING THE ALIGNMENT OF THE CENTURY OF TÜRKİYE EDUCATION MODEL PHYSICS CURRICULUM AND TEXTBOOKS WITH FIZIQ ACTIVITIES*

Assoc. Prof. Dr. Mustafa ERGUN^{1,2}

P4C-BASED PRACTICES IN TURKISH LANGUAGE CLASSES AND THEIR REFLECTIONS ON MIDDLE SCHOOL STUDENTS' EXPRESSIVE LANGUAGE SKILLS

Assist. Prof. Dr. Güliz ŞAHİN

Undergraduate Student Şüheda Gül KARACA

HAFİF DÜZEYDE ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK YAPILANDIRILMIŞ
ETKİNLİK PROGRAMININ ÇOKLU PAYDAŞ PERSPEKTİFİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR DURUM
ÇALIŞMASI

Hamza Wali Ali ALİ

Dr. Şeyma Nur DİDİN ALA

AN EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN UNIVERSITY STUDENTS' HOPE, CAREER AGILITY,
AND PERCEIVED MULTIDIMENSIONAL SOCIAL SUPPORT LEVELS

Dr. Öğr. Üyesi Alaattin CİMİNLİ

Arş. Gör. Bahtiyar DİLDEĞMEZ

THE LEVELS OF GENERAL SELF-EFFICACY AND SELF-CRITICAL RUMINATION AMONG UNIVERSITY
STUDENTS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Arş. Gör. Bahtiyar DİLDEĞMEZ

Dr. Öğr. Üyesi Alaattin CİMİNLİ

EFFECTIVE TEXTUAL ANALYSIS IN COMPUTATIONAL SOCIAL SCIENCE: WHAT GRADUATE STUDENTS
NEED TO KNOW

Doç. Dr. Kutay UZUN

ÇİNCE TEKRAR ZARFLARI “Zài” (再) VE “Yòu” (又) ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ: TÜRK
ÖĞRENCİLER İÇİN YANSIMALARI

Arş. Gör. Dr. Gülhanım TAŞKIRAN

FEN ÖĞRETİMİNDE ALTERNATİF KAVRAMALAR ÜZERİNE BİR İÇERİK ANALİZİ*

Gonca DEĞİRMENCİ

Prof. Dr. Soner YAVUZ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ORTAOKUL GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ VE ÖĞRENME KANITLARI ÖĞELERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Burhan ÜZÜM

MEB VE IB PYP PROGRAMLARININ MİKRO-DÜZEYDE BÜTÜNLEŞTİRİLMESİ: SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
GÜNLÜK ÖĞRETİMSEL KARARLARI

Pınar KOÇ

TÜRKÇE TECVİD ESERLERİNDE TERİMLERİN SADECE ARAPÇA TANIMLANMASI SORUNU: *TECVÎD-İ
KARABAŞ* ÖRNEĞİ

Mustafa KILIÇ

GELENEKSEL HALAT ÇEKME OYUNUN TEMEL MOTORİK BECERİLERLE İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Dr. Sedat KAHYA

PROF.DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN “RABBÂNÎ HAYAT VE İLİM” KİTABININ İSLÂM'DA AKLIN VE İLMİN
ÖNEMİ BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

PROF. DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN “MÜSLÜMAN TOPLUMUN ÖZELLİKLEKLERİ” KİTABININ EMR-İ
Bİ'L-MA'RÛF VE'N-NEHYİ ANÎ'L-MÜNKER BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

PROF.DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN “RABBÂNÎ HAYAT VE İLİM” KİTABININ İSLÂM'DA AKLIN VE İLMİN ÖNEMİ BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

Bartın Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Hadis Anabilim Dalı.

ORCID ID: 0000-0003-4555-4552

ÖZET

Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî'nin (ö. 1443/2022) telif ettiği “Rabbânî Hayat ve İlim” adlı eseri, Doç. Dr. Savaş Kocabaş tarafından Türkçeye tercüme edilmiş, 2018 yılında 4. Baskısı İstanbul'da Nida Yayınları tarafından yapılmıştır.

Tebliğimizin konusu, “Rabbânî Hayat ve İlim” adlı eserinin birinci bölümünde yer alan “İslâm'da aklın ve ilmin önemi” bölümüdür. İlim, ferdin ve toplum hayatının vazgeçilmezlerindendir. İlim sayesinde Rabbimizi ve kendimizi tanımış, onun elçilerinin öğrettikleri ilimle neyin doğru, neyin yanlış olduğunun farkına varmış oluruz. “Rabbânî Hayat ve İlim” adlı eseri üzerine herhangi bir çalışma yapılmamış olduğu için bu eserin “İslâm'da aklın ve ilmin önemi” bölümü üzerine bir tebliğ yazmaya karar verdik.

el-Karadâvî, akla, düşünmeye ve tefekküre önem veren, akıl ve fikir sahiplerini öven başka bir din olmadığını vurgulamıştır. el-Karadâvî, İslâm'da aklın ve tefekkürün önemiyle ilgili olarak Bakara Sûresi 44, 73, 164, 219; A'râf Sûresi 185; Yûnus Sûresi 24; Rûm Sûresi 8; Sebe Sûresi, 46; Gâşiye Sûresi 17. Âyetlerini zikretmiştir.

el-Karadâvî, Bakara Sûresi, 111; Zuhurf Sûresi, 23; Neml Sûresi, 64; Enbiyâ Sûresi, 24; Câsiye Sûresi, 24, 32; İsrâ Sûresi, 36. Âyelerini istişâd ederek, İslâm âlimlerinin akli mükellefiyet sebebi yapmasının esasının sevap ve cezanın ekseni olmasından dolayı olduğunu; Allah'ın varlığının akılla idrak edildiğini, Peygamber'in (s.a.s.) doğruluğunun da akılla tespit edildiğini ifade etmiştir.

İlimsiz bir bilginin zandan ibaret olduğunu vurgulayan el-Karadâvî, el-Buhârî (ö. 256/870) ve Muslim'in (ö. 261/874) *el-Câmiu's-Sahîh*'lerinde yer alan: “Zandan sakının; çünkü zan, sözlerin en yalanıdır.” Hadîsini zikretmiştir.

el-Karadâvî, kulak, göz ve akli devre dışı bırakmanın, “insanı akleden insan zirvesinden” “her şeyden habersiz gafil hayvan çukuna yuvarlayacağını” A'raf Sûresi, 179; Necm Sûresi, 23, 28; Nisâ Sûresi, 157, 158. Âyetlerinden istişâdla beyan etmiştir.

el-Karadâvî, âlimlerin ve ilmin fazileti başlığı altında Bakara Sûresi, 230; Âl-i İmrân Sûresi, 18; En'âm Sûresi, 97; Zümer Sûresi, 9; Fâtır Sûresi, 19-22, 27-28; Ankebût Sûresi, 43; Rûm Sûresi, 22. Âyetlerini zikrederken kişide Allah korkusunu ve saygısını esasen bilginin bırakacağına işaret etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadîs, Kur'ân-ı Kerîmî, İlim, Akıl, Yûsuf el-Karadâvî.

SOME REFLECTIONS ON THE SECTION ON THE IMPORTANCE OF REASON AND KNOWLEDGE IN ISLAM IN PROF. DR. YUSUF AL-QARADAWI'S BOOK "DIVINE LIFE AND KNOWLEDGE"

ABSTRACT

The book "Rabbani Life and Knowledge" by Prof. Dr. Yusuf al-Qaradawi (d. 1443/2022) was translated into Turkish by Assoc. Prof. Dr. Savaş Kocabaş, and its 4th edition was published in Istanbul by Nida Publications in 2018.

The subject of our presentation is the section titled "The Importance of Reason and Knowledge in Islam," found in the first chapter of the work "Divine Life and Knowledge." Knowledge is indispensable for both individual and societal life. Through knowledge, we come to know our Lord and ourselves, and through the knowledge taught by His messengers, we become aware of what is right and what is wrong. Since no studies have been conducted on the work "Divine Life and Knowledge," we decided to write a presentation on the section titled "The Importance of Reason and Knowledge in Islam."

Al-Qaradawi emphasized that no other religion values reason, thought, and contemplation, and praises those who possess them. Regarding the importance of reason and contemplation in Islam, Al-Qaradawi cited verses 44, 73, 164, and 219 of Surah Al-Baqarah; 185 of Surah Al-A'raf; 24 of Surah Yunus; 8 of Surah Ar-Rum; 46 of Surah Saba; and 17 of Surah Al-Ghashiyah.

Al-Qaradawi, citing verses 111 of Surah Al-Baqarah, 23 of Surah Az-Zukhruf, 64 of Surah An-Naml, 24 of Surah Al-Anbiya, 24 and 32 of Surah Al-Jasiyah, and 36 of Surah Al-Isra, stated that the reason Islamic scholars have made reason the basis of accountability is that it is the axis of reward and punishment; that the existence of God is comprehended through reason, and that the truthfulness of the Prophet (p.b.u.h.) is also determined through reason.

Al-Qaradawi, emphasizing that knowledge without science is merely conjecture, quotes the following saying from al-Bukhari (d. 256/870) and Muslim (d. 261/874) in their *al-Jami' al-Sahih*: "Beware of conjecture; for conjecture is the falsest of statements."

Al-Qaradawi, citing verses 179 of Surah Al-A'raf, 23, 28 of Surah An-Najm, and 157, 158 of Surah An-Nisa, stated that disabling the ears, eyes, and intellect would cause a person to fall from the "pinnacle of intelligent humanity" into the "pit of an ignorant, heedless animal"

Al-Qaradawi, under the heading of the virtue of scholars and knowledge, cited verses from Surah Al-Baqarah, 230; Surah Al-Imran, 18; Surah Al-An'am, 97; Surah Az-Zumar, 9; Surah Al-Fatir, 19-22, 27-

28; Surah Al-Ankabut, 43; and Surah Ar-Rum, 22, indicating that it is essentially knowledge that instills the fear and respect of God in a person.

Keywords: Hadith, the Holy Quran, Knowledge, Reason, Yusuf al-Qaradawi.

GİRİŞ

Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî (ö. 1443/2022), İslâm Âlemi'nde telif ettiği edebiyat, tefsîr, hadis, fıkıh, ekonomi vb. alanlarda yazdığı eserleriyle ve görüşleriyle temayüz etmiş bir İslâm âlimidir. Hayatı, eserleri, görüşleri ve kendisine yöneltilen ithamlar, iddialar ile onlara verilen cevaplarla ilgili hususlar, Düünden Bugüne Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî adlı eserde ele alınmıştır. (Köycü, 2022).

el-Karadâvî'nin *Rabbânî Hayat ve İlim* adlı eserinin genel içeriğini incelediğimizde: Giriş Bölümünde 1. İslâm'da Rabbânî ve Rûhî Hayatın Özellikleri 2. Rasûlullah (s.a.s) Dengeli ve Mükemmel Hayat İçin En Güzel Örnektir, 3. Hayatın Her Karadâvî'nin Rabbânî Üssve-i Hasene Olarak Hz. Peygamber konularını üç fasılda ele almıştır. 1. Bölümde İslâm'da Aklın ve İlmin Önemi, 2. Bölümde İlmin İman ve Yaşantıya Etkisi İslâm'da İlim ve İman, 3. Bölümde: İlim Öğrenmek Farzdır. İslâm'ın İlme Teşviki, 4. Bölümde İlmin Âlimler Üzerindeki Hakları Fıkıh ve Güzel Anlayış, 5. Bölümde Mutasavvıflar ve İlim başlıkları altında 5 fasılda ele alınmıştır (el-Karadâvî, 2018).

Tebliğimizin konusu, el-Karadâvî'nin 1. Bölümde ele aldığı İslâm'da Aklın ve İlmin Önemi konusudur. (el-Karadâvî, 2019). Aklın varlığının kişinin mükellefiyete hâiz olmasında yegâne şart olduğu için bu konunun ele alınması önemlidir.

MATERYALLER VE METOTLAR

Tebliğimizi, Prof. Dr. Yusuf el-Karadâvî'nin “Rabbânî Hayat ve İlim” adlı Doç. Dr. Savaş Kocabaş tarafından tercüme edilmiş ve Nida Yayınları tarafından 2018 yılında İstanbul'da yayımlanmış baskısı esas alınarak değerlendirilecektir.

İslâm'da Aklın ve İlmin Önemi konusu, el-Karadâvî'nin takip ettiği usûl göz önüne alınarak âyetlerden ve hadîslerden seçilen örnekler muvâcehesinde ele alınacaktır.

Konuların zikrinde el-Karadâvî'nin ismini zikrettiği veya zikretmediği kaynakları da tebliğimizde kullanacağız.

PROF.DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN “RABBÂNÎ HAYAT VE İLİM” KİTABININ İSLÂM'DA AKLIN VE İLMİN ÖNEMİ BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR

Yûsuf el-Karadâvî, *Rabbânî Hayat ve İlim* kitabının İslâm'da Aklın ve İlmin Önemi bölümünü; İslâm'da Aklın Önemi, Âlimlerin ve İlmin Fazileti, Peygamberlerin Hayatlarında İlmin Önemi, Sünnet ve İlim beş başlık altında değerlendirmiştir.

1. İslâm'da Aklın Önemini Değerlendirmesi

el-Karadâvî, akla, düşünmeye önem veren, akıl ve fikir sahiplerini öven ve tefekküre çağıran başka bir din olmadığını vurgulamıştır. el-Karadâvî, İslâm'da aklın ve tefekkürün önemiyle ilgili olarak bazı âyetleri zikretmiştir:

1.” Sizler Kitâb’ı okuduğunuz halde insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?” (Bakara Sûresi, 2/ 44)

el-Karadâvî, şöyle demiştir: “Bu dinin âlimleri., haklı mükellefiyet sebebi sevap ve cezanın ekseni saymışlardır. Yine akli naklin esası görmüşlerdir. Çünkü Allah'ın varlığı akılla idrak edilmeseydi. Peygamberin doğruluğu. Akılla tespit edilmeseydi, vahyin varlığı tespit edilemezdi. Dolayısıyla peygamberliğin varlığına ve onun doğruluğuna delâlet eden mu’cizeler yoluyla varılır. Bu ise akılla olur. Sonra akıl kendinden daha yüksek. mercii olan vahiyden kesin bilgiler almak üzere vahiy bekler, onu dinler. Bundan hareketle İslâm'ın muhakkik âlimleri mutlak takde dayalı imanın kabul edilmeyeceğini belirtmişlerdir. Çünkü bu iman bir delil üzere bina edilmemiş, açık bir hüccet üzere kurulmamış, bilakis mutlak bir taklit üzere kurulmuştur (el-Karadâvî, 2018).

2. “Biz babalarımızı bir din üzere bulduk ve biz onların izlerini takip etmekteyiz. (Zuhur Suresi. 43/23).

el-Karadâvî, şöyle demiştir: “Kur’ân-ı Kerîm her iddia sahibinden iddiasına delil getirmesini ister. Getirmezse kabul etmez ve reddeder. Onun için müşriklerle tartışmasında onlara şöyle der: “De ki, eğer doğru söylüyorsanız delilinizi getirin.” (Neml Sûresi, 27/64) yoksa onun dışında ilahlar mı edindiler. De ki: “Delilinizi getirin.” (Enbiyâ Sûresi, 21/24) (el-Karadâvî, 2018).

el-Karadâvî, şöyle demiştir: “Kitap Ehli tartışmasında da şöyle der. “Yahûdiler yahut Hristiyanlar hariç hiç kimse cennete giremeyecek!” dediler. Bu onların kuruntusudur. Sen de onlara eğer sahiden doğru söylüyorsanız, delillerinizi getirin de.” Bakara Sûresi, 2/111) Dolayısıyla inançların zan ve vehimler üzerine değil, kesin deliller üzerine kurulması şarttır. Onun için Allah müşrikleri şu buyruğuyla kınamıştır. “Allah'ın vadi gerçektir. Kıyamet gününde şüphe yoktur.” dendiği zaman “Kıyametin ne olduğunu bilmiyoruz. Onun bir tahminden ibaret olduğunu sanıyoruz. Onun hakkında kesin bir bilgi elde etmiş değiliz.” demiştiniz. (Câsiye Sûresi, 45/32) Dediler ki hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız bizi ancak zaman felaket eder. Bu hususta onların hiçbir bilgisi de yoktur. Onlar ancak zannına göre hüküm veriyorlar. (Câsiye Sûresi, 45/24) (el-Karadâvî, 2018).

el-Karadâvî, âyetleri şöyle yorumlamıştır: “Öyleyse, İslâm'da diğer bazı dinlerde bilinen imanın akıl, mantık düşünme dairesi dışında sayılması akıl kabul etmese ve delil desteklemese de her şeyin mutlak doğru olarak kabul edilmesinin gerekli görülmesi diye bir şey yoktur. Hatta onlarda şu sözler yaygınlaşmıştır: “Sen gözün kör halde inan veya gözlerini kapa sonra beni takip et!” Müslüman ise Allah'ın doğru bilgi elde etmek için kendisine lutfettiği ki bunla kulak, göz ve kalptir. Devre dışı bırakarak zan ve vehimlere uyması haram kılınmıştır. Allah, şöyle buyururur: “Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme çünkü kulak, göz ve gönül bunların hepsi ondan sorumludur. (İsrâ

Sûresi, 17/36). Âlimler bu ayetin tefsirinde şöyle demişlerdir: “Allah bilgisizce vehim veya hayal olarak kabul edilen zanla konuşmayı yasaklamıştır.” (el-Karadâvî, 2018).

el-Karadâvî, ilimsiz bir bilginin zandan ibaret olduğunu vurgulayan el-Karadâvî, el-Buhârî (ö. 256/870) ve Muslim’in (ö. 261/874) el-Câmiu’s-Sahîh’lerinde yer verdiği Hz. Peygamber’in (s.a.s.) “Zandan sakının; çünkü zan, sözlerin en yalanıdır.” (Mâlik b. Enes, 1992, Husnu’l-Hulk, 15); (el-Buhârî, 1992, Ferâiz, 2; Edeb, 57; Nikâh, 45); (Muslim, 1992, Birr, 9); (Ebû Dâvûd, 1992, 56); (et-Tirmizî, Birr, 56). Hadîsine yer vermiştir (el-Karadâvî, 2018).

3. “Onlar bilmezler mi ki, gizlediklerini de açığa vurduklarını da Allah bilmektedir! (Bakara Sûresi, 2/73)

4. “Kuşkusuz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün değişmesinde, insanlara fayda veren yüklerle denizde seyreden gemilerde, Allah’ın gökten indirerek onunla ölü hâldeki toprağa can verdiği ve orada her çeşit canlının yetişmesini sağladığı yağmurda, rüzgârları ve gökle yer arasında emre hazır bekleyen bulutları evirip çevirip yönlendirmesinde aklını işleyen bir topluluk için elbette nice deliller vardır.” (Bakara Sûresi, 2/164)

5. “Yoksa sizden öncekilerin çektikleriyle karşılaşmadan cennete girebileceğinizi mi sandınız? Onlar öylesine yoksulluk ve sıkıntı çekmişler, öyle sarsılmışlardı ki peygamber ve yanındakiler, “Allah’ın yardımı ne zaman gelecek?” demeye başladılar. Bilesiniz ki Allah’ın yardımı yakındır.” (Bakara Sûresi, 2/219)

6. Göklerin ve yerin egemenliği üzerinde, Allah’ın yarattığı her bir nesne üzerinde ve kendi ecellerinin yaklaşmış olabileceği hususunda hiç kafa yormadılar mı? Ona değilse hangi söze inanacaklar? (A’râf Sûresi, 7/185)

7.. “Orada onların duaları, “Sen bütün noksan sıfatlardan uzaksın, Allah’ım; karşılıklı iyi dilekleri de “selâm” şeklinde olacaktır. Duaları da “Âlemlerin rabbi olan Allah’a hamdolsun” diyerek son bulur.” (Yûnus Sûresi 10/24).

8. “Kendi kendilerine bir düşünmezler mi? Allah gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları ancak hikmet temelinde, belli bir süreye kadar kalmak üzere yaratmıştır. Fakat şu bir gerçek ki insanların birçoğu rablerine kavuşmayı hâlâ inkâr etmektedir.” (Rûm Sûresi 30/8).

9. De ki: “Size tek bir öğüt vereceğim: Allah için, başkalarıyla birlikte veya tek başınıza şöyle bir durup düşünün! (Sebe Sûresi 34/46);

“el-Karadâvî, bu âyetle ilgili şu yorumu yapmıştır: “Kur’ân-ı Kerim’deki ilimle ilgili en harika ifade şudur: Allah’ın onlardan istediği tek şey toplumsal aklın etkisinden, insanlardan korkudan ve onlara iyi gözükme tasasından sıyrılarak var olduğuna ve kâinâtı yaratıp. Tüm işleri düzenlemekte olduğuna inandıkları Rablerine akıl ve kalpleriyle yönelmeleri, içtenlikle hidâyet istemeleri. Bunu her bir kimsenin inanıp güvendiği biriyle veya tek başına ki ikişer ikişer ve teker tekerden kasıt budur. Buna

peygamberlik hakkında düşünmeleri, onların bu şekilde özgürce düşünmeleri. Kendilerini hakikate iletecektir” (el-Karadâvî, 2018).

10. “Peki onlar devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yeryüzünün nasıl yayıldığına bakmazlar mı?” (Ğâşîye Sûresi, 88/17-20). Âyetlerini zikretmiştir. (el-Karadâvî, 2018).

el-Karadâvî, İslâm âlimlerinin aklı mükellefiyet sebebi yapmasının esasının sevap ve cezanın eksenini olmasından dolayı olduğunu; Allah’ın varlığının akılla idrak edildiğini, Peygamber’in (s.a.s.) doğruluğunun da akılla tespit edildiğine dair bazı âyetleri zikretmiştir:

1. “İsrâîloğulları’na sor: Onlara nice apaçık âyet verdik! Kim Allah’ın nimetini kendisine geldikten sonra değiştirirse, bilsin ki Allah cezalandırmada çok şiddetlidir.” (Bakara Sûresi, 2/111).
2. “Aynı şekilde senden önce de hiçbir topluluğa bir uyarıcı göndermedik ki, topluluğun zevk u sefâyâ dalmış kesimi şöyle demiş olmasınlar: “Biz atalarımızı bir inanç üzerinde bulduk ve biz onların izlerinden gitmekteyiz.” (Zuhruf Sûresi, 43/23).
3. “Peki, ilk baştan yaratan, sonra yaratmayı (durmaksızın) tekrar eden kim? Size hem gökten hem de yerden rızık veren kim? Allah’tan başka bir tanrı mı? De ki: “Eğer doğru söylüyorsanız, kesin delilinizi getirin bakalım!” (Neml Sûresi, 27/64).
4. Yoksa O’ndan başka birtakım tanrılar mı edindiler? De ki: “Haydi delilinizi getirin! İşte benimle beraber olanların söylediği, işte benden öncekilerin söylediği!” Hayır, onların çoğu hakkı bilmezler; bunun için de inatla yüz çevirirler.” (Enbiyâ Sûresi, 21/24).
5. “Bir de şöyle demektedirler: “Bu dünya hayatımızdan başka bir hayat yoktur. Ölüyoruz, yaşıyoruz. Bizi öldüren ise zamandan başkası değildir.” Halbuki onların bu konuda bir bilgileri yoktur, onlar sadece boş iddiada bulunuyorlar.” (Câsiye Sûresi, 45/24).
6. “Allah’ın vaadi gerçektir, kıyamet konusunda da bir kuşkuyla yer yoktur” denildikçe, “Kıyamet nedir bilmiyoruz, biz bu konuda tahminde bulunmanın ötesinde bir şey yapamayız, kesin bir bilgiye sahip değiliz” dediniz. (Câsiye Sûresi, 45/32).
7. “Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur (İsrâ Sûresi, 36). Âyetlerini istihâd ederek beyan etmiştir” (el-Karadâvî, 2018).

2. Âlimlerin ve İlmin Fazileti Değerlendirmesi

el-Karadâvî, Kur'an-ı Kerim, ilmi ve ilim erbâbını öven ilim sahiplerinin ve âlimlerinin kadrini yücelten, kendilerine ilim verilenlerin yüksek derecesine işaret eden en büyük kitaptır. Yine O, insanlara ilâhî. Kitaplarını indirirken ve âyetlerini teker teker açıklarken bunları bilen insanlara bunu +yaptığını ifade etmiştir. Ayrıca insanın içindeki ve dışındaki mucizeleri de bilen kimseler için yaymıştır (el-Karadâvî, 2018).

el-Karadâvî, âlimlerin ve ilmin fazileti başlığı altında zikrettiği âyetler:

1 “İkinciden sonra koca eşini bir daha boşarsa, bundan sonra kadın, boşayandan başka bir koca ile evlenmedikçe ona helâl olmaz. İkinci koca da onu boşarsa, birinci kocası ile bu kadının, Allah’ın kurallarına riayet edecekleri kanaatine varırlarsa, tekrar evlilik hayatına dönmelerinde bir sakınca yoktur. Bunlar Allah’ın kurallarıdır, bilmek isteyenler için onları açıklamaktadır” (Bakara Sûresi, 2/230).

2. ”Ey iman edenler! Sizden olmayanları sırdaş edinmeyin, onlar size kötülük yapmaktan geri durmazlar, sıkıntıya düşmenizi isterler. Onların ağızlarından nefret taşmaktadır; kalplerinin gizlediği ise daha büyüktür. Gerçekten size delilleri açıklamışızdır, eğer düşünüyorsanız.” (Âl-i İmrân Sûresi, 3/18).

el-Karadâvî, âyeti şöyle izah etmiştir: “Düşün, Allah önce kendisiyle başlamış, sonra melekleri, üçüncü olarak da kendilerine ilim verilenleri zikretmiştir. Bunları varlığın en büyük meselesi olan vahdâniyet meselesine şahit yapmıştır (el-Karadâvî, 2018).

3. “O, kara ve denizin karanlıklarında kendileriyle yol bulasınız diye sizin için yıldızları yaratmıştır. Gerçekten biz, bilen bir topluluk için kanıtları birer birer açıkladık.” (En’âm Sûresi, 6/97).

el-Karadâvî, âyeti şöyle izah etmiştir: Ayette bilenler ifadesine en yakın mana. Astrologlar ve gök bilimcilerdir. Çünkü Allah’ın yıldızları yol gösterici yapmadaki sırlarını bilmeye ve bunları keşfetmeye hem yatkın bunlardır. Bundan anlıyoruz ki Kur’ân’ın övdüğü ilimler sadece dinî ilimler değildir, ama tabii ki dinî ilimler daha öncelikli ve daha önemlidir. Çünkü bunlar maksatla gayelerle, dünyevi iler ise vasıta ve vesilelerle ilgili ilimlerdir. Ancak bunlar da yaşamın. Allah’ın istediği şekilde gelişmesi ve devam etmesi için önemlidir.” (el-Karadâvî, 2018).

4. “(Bu adam mı,) yoksa âhiret kaygısıyla ve rabbinin rahmetine nâil olma ümidiyle gece vakitlerinde secde ederek, ayakta durarak kendini ibadete veren kişi mi (daha iyi)?” De ki: “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu!” Doğrusu ancak akıl iz’an sahipleri bunu anlar.” (Zümer Sûresi, 9).

el-Karadâvî, âyeti şöyle izah etmiştir: Bu inkârî bir sorudur ve her bilenlerle câhillerin bir olmadığını ifade etmiştir (el-Karadâvî, 2018).

5. “Körle gören bir olmaz karanlıkla aydınlık da bir olmaz. Dirilerle ölümler de bir değildir. Allah dilediğine elbette iştirir; ama sen kabirlerdekilere de iştirecek değilsin! Sen ancak bir uyarıcısın.” (Fâtır Sûresi, 35/19-22).

el-Karadâvî, âyeti şöyle izah etmiştir: “İlim görmeye, cehalet karanlığa, ilim de ışığa benzer. Cehâlet öldürücü bir sıcaklık, ilim serinleten bir gölge; cehâlet, ölüm ilim ise hayattır. Bu zıtların birbirinin aynı olması imkansızdır.” (el-Karadâvî, 2018).

6. “İnsanlar, yerde yürüyenler ve davarlar da böyle türlü türlü renktedir. Allah’ın kulları arasında O’ndan korkan, ancak bilinlerdir. Doğrusu, Allah güçlüdür, bağışlayandır.” (Fâtır Sûresi, 35/28).

7. "İşte biz, insanlara bu misalleri anlatıyoruz ama bunların hikmetini gerçek bilgi sahibi olanlardan başkası kavrayamamaktadır." (Ankebût Sûresi, 29/43).

el-Karadâvî, âyeti şöyle izah etmiştir: Allah'tan sadece onun yüksek makamını, azametini bilen ve onun yüceliğini anlayan âlimler korkarlar. Kişide Allah korkusu ve saygısını esasen gerçek ilim bırakır. Bu ayeti kerime. Ayetin bir kısmını teşkil eden bu cümle gök, su bitkiler, dağlardaki, insanlar ve hayvanlardaki. âyetlerini zikrettikten sonra gelmiştir. Bu ise söz konusu âlimlerin coğrafyaları, uzayı, yer küreyi, bitkileri, insanı ve hayvanı inceleyen âlimler olduğuna işaret etmektedir. Âlimlere en uygun mana uzay ve yer küreyle ilgili araştırmalar yapan, dillerin ve renklerin farklılıklarında derin bilgiye sahip zâhirî ilimlerde uzman bilim adamlarıdır. Yani, kâinatı inceleyen âlimlerle insanı inceleyen âlimlerdir. (el-Karadâvî, 2018).

8. "Onun delillerinden biri de gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve enklerinizin farklı olmasıdır. Kuşkusuz bunda bilenler için ibretler vardır. (Rûm Sûresi, 22).

el-Karadâvî, âyetleri zikrederken kişide Allah korkusunu ve saygısını esasen bilginin iz bırakacağına işaret etmiştir." (el-Karadâvî, 2018).

3. Peygamberlerin Hayatlarında İlimin Önemi Değerlendirmesi

el-Karadâvî: "Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin kıssalarını okuyan kişi ilmin her yerde belirli bir yerinin olduğunu, onlardan her birinin elde ettiği hayır ve nimetin arkasında da ilim olduğunu görür." yorumunu yaptıktan sonra bazı peygamberlerin hayatlarında ilmin önemiyle ilgili bazı âyetleri zikretmiş ve yorumlar yapmıştır.

1. "Seni tenzih ederiz! Bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. En kâmil ilim ve hikmet sahibi şüphesiz sensin" cevabını verdiler. Ey Âdem! Bunların isimlerini onlara bildir" dedi. Onlara bunların isimlerini bildirince de "Size ben göklerin ve yerin gizlisini kesinlikle bilirim; yine sizin açıkladığınızı da gizlediğinizi de bilirim demedim mi?" buyurdu. Meleklerle, "Âdem'e secde edin" dediğimizde İblis dışındakiler derhal secde ettiler; o direndi, büyüklendi ve kâfirlerden oldu. "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette oturun, orada istediğiniz yerden rahatça yiyip için ve şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz" dedik. Şeytan oradan onların ayağını kaydırды da bulundukları yerden onları çıkardı. Biz de "Birbirinize düşman olmak üzere inin! Bir zamana kadar sizin için yeryüzünde kalacak bir yer ve ihtiyaç maddeleri vardır" dedik. Bunun üzerine Âdem, Rabbinden bazı kelimeler aldı (bunlarla tövbe etti); Rabbi de onun tövbesini kabul buyurdu. Şüphesiz O, tövbeleri kabul buyuran ve rahmeti sınırsız olandır. (Bakara Sûresi, 2/31-36).

el-Karadâvî, Allah insanların atası Âdem'i (a.s.) meleklerden daha faziletli ve bunlardan daha üstün meleklerle öğretmeyip ona öğrettiği ilim ve bilgi sebebiyle yapmıştır. Bunun için onlara eşyaların adlarını sorduğunda. -ki bir ismi sormak, onun delâlet ettiği zatı ve özelliklerini sormayı içerir. (el-Karadâvî, 2018).

2. “Bunun üzerine Âdem, Rabbinden bazı kelimeler aldı (bunlarla tövbe etti); Rabbi de onun tövbesini kabul buyurdu. Şüphesiz O, tövbeleri kabul buyuran ve rahmeti sınırsız olandır.” (Bakara Sûresi, 2/37).

el-Karadâvî, âyeti şöyle yorumlamıştır: “Âdem (a.s.) yasaklanan ağaçtan yiyerek işlediği günahından da Rabbinden öğrendiği sözleri söyleyerek kurtulmuştur.” (el-Karadâvî, 2018).

3. “Babacığım! Sana gelmeyen bir bilgi hakikaten bana geldi, bu sebeple bana uy ki seni düz yola çıkarayım.” (Meryem Sûresi, 19/43).

el-Karadâvî, âyeti şöyle yorumlamıştır: “Rahman'ın Halîl'i Hz. İbrahim'e de hüccet (tartışma) gücü vermişti. Ve o Nemrut'la tartışarak onu susturmuş kavmiyle de tartışarak onları yenmişti.” (el-Karadâvî, 2018).

4. “İşte bu kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz delillerimizdir. Biz dilediğimiz kimselerin derecelerde yükseltiriz.” (Enâm Sûresi, 6/83)

4. “Biz ona İshak ve Ya'kûb'u da armağan ettik; hepsini de doğru yola ilettik. Daha önce de Nûh'u ve onun soyundan Dâvûd'u, Süleyman'ı, Eyyûb'u, Yûsuf'u, Mûsâ'yı ve Hârûn'u doğru yola ilettiğimiz. Biz, iyileri böyle ödüllendiririz

5. “Nûh dedi ki: “Onu size ancak dilerse Allah getirir. Siz (O'nu) âciz bırakamazsınız. Eğer Allah sizi azgınlığınızın içinde bırakmayı dilemişse, ben size öğüt vermek istesem de öğüdüm size fayda vermez. O sizin rabbinizdir ve O'na döndürüleceksiniz.” Hûd Sûresi, 11/32-34).

el-Karadâvî, âyetleri şöyle yorumlamıştır: “Peygamberlerin piri. Hz. Nûh'un (a.s.) kavmini güzel bir davetle çağırmasında ve onlarla tartışarak susturmasında da ilmin izini görüyoruz (el-Karadâvî, 2018).

6. “Yûsuf olgunluk çağına erişince, ona hikmet ve ilim verdik. İşte, güzel davrananları biz böyle mükâfatlandırırız.” (Yûsuf Sûresi, 12/22)

7 “Böylece Yûsuf'a orada dilediği gibi hareket etmek üzere ülke içinde yetki verdik. Biz dilediğimiz kimseye rahmetimizi eriştiririz. Güzel davrananların mükâfatını zayi etmeyiz.” (Yûsuf Sûresi, 12/55).

el-Karadâvî, âyeti şöyle yorumlamıştır: “Yûsuf (a.s.) gençlik çağına gelince Allah ona hikmet ve ilim vermiş, sözlerin açıklamasına veriyoların tabirini öğretmiştir. Ondaki bu bilgi zindandan çıkmasına sebep olmuştur. Yine bilgisi onu ülkenin hazinelerinin başına getirilmeye ehil yapmıştır. (el-Karadâvî, 2018).

8. “Beni ülkenin hazinelerine tayin et, çünkü ben onları çok iyi korurum ve bu işi bilirim dedi.” (Yûsuf Sûresi, 12/55)

el-Karadâvî, âyeti şöyle yorumlamıştır: Yusuf (a.s.), kriz ve açlık dönemlerinde tarımsal ve ekonomik projelerde başarı göstermiş, 15 yıllık bir plan ortaya koymuş, bunu uygulama görevinin başına da kendisi geçmiştir. Allah, onun vesilesiyle Mısır ve çevresini onları helâka sürükleyecek bir felaketten kurtarmıştır.” (el-Karadâvî, 2018).

9. “O erginlik çağına erişince ona isabetle hükmetme yeteneği.ve ilim verdik, işte biz güzel davrananları böyle mükafatlandırırız.” (Yûsuf Sûresi, 12/22)..

10. “Mûsâ ona, “Senin öğrendiğin doğruya ulaştıran bilgiden bana da öğretmen için sana tâbi olayım mı?” dedi. O kul, “Doğrusu sen benimle beraberliğe sabredemezsin, (iç yüzünü) kavrayamadığın bir şeye nasıl sabredersin?” dedi. {67-68} Mûsâ, “İnşallah sen beni sabreder bulacaksın. Senin sözünden dışarı çıkmam” dedi. O da, “Eğer bana tâbi olursan, sana o konuda bilgi verinceye kadar hiçbir şey hakkında bana soru sorma!” diye tembih etti.” (Kehf Sûresi, 18/66-70).

el-Karadâvî, âyetleri şöyle yorumlamıştır: “Allah, Hz. Mûsa'ya (a.s.) bir yerde kendisinde olmayan bir ilme sahip birinin olduğuna haber verince Mûsâ (a.s.) onun yanına gitmek için çok meşakkatli, zorlu bir yolculuk yapmıştır. Ondan kendisini yanına almasını, hatta Allah'ın kendisine öğrettiklerinden öğrenmek için ona tabi olması için izin vermesini istemişti. Evet bu Allah'ın peygamber yaparak ve kendisiyle konuşarak seçkin kullarından yaptığı Mûsâ (a.s.) idi. Mûsâ (a.s.) kendinde gördüğü şeylere sabretmesini ve sırrını açıklamadan atılarak ona sormamasını şart koştu. Mûsâ (a.s.) da bunu kabul etti.” (el-Karadâvî, 2018).

11. “Şüphesiz biz Dâvûd’a ve Süleyman’a da bir ilim verdik. “Bizi mümin kullarının birçoğundan üstün kılan Allah’a hamdolsun!” dediler. Süleyman Dâvûd’un yerine geçti. Dedi ki: “Ey insanlar! Bize kuş dili öğretildi ve bize her şeyden gerektiği kadar verildi. Doğrusu bu apaçık bir lutuftur.” Bir zaman cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluşan orduları Süleyman’ın emrinde toplanmış, birlikte sevk ve idare ediliyordu. Nihayet Karınca vadisine geldiklerinde, bir karınca şöyle dedi: “Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin; aman, Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesin!” Onun bu sözünden dolayı Süleyman neşeyle gülümsedi ve “Ey Rabbim!” dedi, “Gerek bana gerekse anne babama verdiği nimete şükretmeye ve hoşnut olacağın iyi işler yapmaya beni muvaffak kıl. Rahmetinle beni iyi kullarının arasına kat!” Süleyman kuşları gözden geçirdi ve “Hüdhüdü niçin göremiyorum; yoksa kayıplara mı karıştı?” diye sordu. “Ya bana açık bir gerekçe getirir veya onu şiddetle cezalandırırım ya da onu -boğazlarım!” Çok geçmeden hüdhüd gelip dedi ki: “Ben, senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sebe’ halkından sana kesin bir bilgi getirdim.” (Neml Sûresi, 27/15-22).

el-Karadâvî, âyetleri şöyle yorumlamıştır: “Süleyman’ın (a.s.) ilminin, karıcının karıncayla konuşmasından anlamasında ve ona: “Senin bilmediğini bildim.” (Neml Sûresi, 27/15-22). Bilgisiyle ortaya çıktığını görüyoruz. Selam ilaçlara kraliçesi kıssasında da. Ona kraliçenin tahtını Yemen’den Şam’a gözünü açıp kapamadan önce getiren kimsenin “kendinde kitaptan bir bilgi bulunan biri” (Neml Sûresi, 27/40). Olduğunu görüyoruz.” (el-Karadâvî, 2018).

12. “Ona savaş sıkıntınızdan sizi koruması için zırh yapmayı öğretti.” (Enbiyâ Sûresi, 21/80).

el-Karadâvî, âyeti şöyle yorumlamıştır: “Zırh yapmayı öğretmekle onu desteklemiş ve metîn kılmıştır.” (el-Karadâvî, 2018).

13. ”Allah sizin üzerinize onu seçti, ilimde ve bedende ona üstünlük verdi.” (Âl-i İmrân Sûresi, 3/48).

el-Karadâvî, âyeti şöyle yorumlamıştır: “Tâlût kıssasında Allah, onun karminin liderliğine ve komutanlarına ilmi ve maddi liyakati sebebiyle seçtiğini açıklamıştır.” (el-Karadâvî, 2018)

14. “Allah ona. Kitâb’ı Hikmet’i, Tevrat’ı ve İncil’i öğretir” (Âl-i İmrân, 3/48).

el-Karadâvî, bu âyetin Hz. İsa Mesih (a.s.) hakkında olduğunu zikretmiştir. (el-Karadâvî, 2018).

15. “Allah sana. Kitabı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğini öğretmiştir. Allah ın luttu sana gerçekten büyük olmuştur” (Nisâ Sûresi, 4/113)

.el-Karadâvî, bu âyetin Hz. Muhammed (s.a.s.) hakkında olduğunu zikretmiştir. (el-Karadâvî, 2018).

4. Sünnet ve İlim Değerlendirmesi

el-Karadâvî, Sünnet ve İlim faslında Sünne-i Nebeviyye’deki hadis-i şeriflerin, Kur’an-ı Kerim’de zikredilen ilmin fazileti ve âlimlerin değeriyle ilgili âyet-i kerimleri desteklediğini ifade etmiş ve bazı hadisleri de zikretmiştir.

1. el-Karadâvî, Hz. Muâviye’nin rivâyet ettiği hadiste: “Her kim için Allah, iyilik murad etmişse onu dinde fakîh kılar.” Hadisini zikretmiştir (el-Buhârî, 1992, İlim, 13; İ’tisâm, 10); (Muslim, 1992, İmâre, 53; Zekât, 33); (ed-Dârimî, 227 ve 2623. Hadisler) (el-Karadâvî, 2018).

2. Ebû Hurreyre’den rivâyet edilen hadiste: “Her kim ilim öğrenmek için yola girerse, mutlaka Allah ona cennete girecek bir yolu kolaylaştırır.” (Muslim, 1992, Zikir, 11); (Ebû Dâvûd, 1992, İlim, 1); (et-Tirmizî, 1992, İlim, 2; Kırât, 12); (ed-Dârimî, 349, 350, 360. Hadisler) buyurduğunu zikretmiştir (el-Karadâvî, 2018).

3. Ebû Hurreyre’den rivâyet edilen hadiste: “Âdemoğlu vefat ettiğinde amelleri kesilir. Ancak şu üç durum müstesna: sadakay-ı câriye, faydalanan ilim ve kendisine dua eden sâlih bir evlat.” (Muslim, 1992, Vasiyyet, 3); (Ebû Dâvûd, Vasâyâ, 14); (et-Tirmizî, Ahkâm, 36); (en-Nesâî, Vasâyâ, 8). (el-Karadâvî, 2018). el-Karadâvî, “ilmin bir özelliğinin faydasının sürekli sevabının dâimî olmasıdır ve insan öldükten sonra devam etmesidir.” şeklinde hadisi yorumlamış ve Hafız el-Münzirî’nin (ö. 656/1258) hadisile ilgili şu yorumuna yer vermiştir: “Bu ve benzeri hadislerden dolayı ilim yazan kimseye yazmanın sevabı, onu okuyanın sevabı, ona bakıp yazanın sevabı, kendisinden sonra onunla amel edenin sevabı; kitap kaldığı ve onunla amel edildiği sürece bu sevapların hepsi yazılmaya devam eder. Fayda vermeyen ve günaha yol açan şeyleri yazan kişiye de bu yazısı kalıp onunla amel edildiği sürece bu amelinin günahı onu okuyanın, ona bakıp yazanın, sonra onunla amel edenin, bunların hepsinin günahı yazılır.” (el-Karadâvî, 2018).

4. Ebû’d-Derdâ’dan rivâyet ettiği hadiste: “Her kim ilim öğreneceği bir yola girerse Allah ona cennete giden bir yolu kolaylaştırır. Muhakkak melekler, kanatlarını yaptığı şeyden hoşnutluklarından dolayı ilim öğrenenin üzerine yayarlar. Âlime, göktekiler ve yerdekiler, hatta denizdeki balıklar istiğfâr ederler. Âlimin âbide üstünlüğü ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Şüphesiz âlimler peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler miras olarak ne dinar ne dirhem bırakırlar. Onlar ancak ilim bırakırlar. Her

kim onu alırsa çok büyük bir nimet almış olur.” (Ahmed b. Hanbel, 1992, V/196); (Ebû Dâvûd, 1992, İlim, 1); (et-Tirmizî, 1992, İlim, 19); (İbn Mâce, 1992, Mukaddime, 17); (ed-Dârimî, 347. Hadis).

el-Karadâvî, hadisle ilgili şu yorumu yapmıştır: “İbn Hibbân (ö. 354/965) hadise sahîh demiştir.” (el-Heysemî, 2012). Bazıları senedindeki tezattan dolayı hadisi zayıf saymış olsalar da hadisin güçlendirici şahitleri bulunmaktadır. Hâfız İbni Hacer (ö. 852/1448) bunları (İbn Hacer, 1959) zikretmiştir. Hadis, sahîh hadislerin toplandığı (el-Albânî, N. (t.s.)). (el-Karadâvî, 2018).

el-Karadâvî, hadisin yorumu mahiyetinde, İmâm el-Gazzâlî’nin (ö. 505/1111) “Bilindiği gibi peygamberliğin üzerinde bir makam yoktur ve bu makamın bıraktığı mirasa sahip olmak kadar büyük bir şeref yoktur. Kişi için göklerdeki ve yerdeki meleklerin kendisine istiğfâr ile meşgul olmasından daha yüksek bir şeref ve makam var mıdır? O ilmi ilâ onlar ise ona istiğfârla meşğuldurlar.” sözünü zikretmiştir (el-Karadâvî, 2018).

5. Zirr b. Hubeyş’ten rivayet edilmiştir. “Safvân b. Assâl el-Murâdî’ye geldik. “Seni buraya ne getirdi?” Diye sordu.” İlmî arıyor, ilim tahsil etmeye çalışıyorum.” Dedi. Bunun üzerinden Zirr şöyle dedi: “Ben de Rasulullah (s.a.s.) şöyle buyururken işittim: “Herkim ilim talep etmek için evinden çıkarsa mutlaka melekler onun hareketinden memnuniyetlerinden kanatlarını üzerlerine yayarlar.” (Ahmed b. Hanbel, 1992, V/196); (Ebû Dâvûd, 1992, İlim, 1); (et-Tirmizî, 1992, İlim, 19); (İbn Mâce, 1992, Mukaddime, 17); (ed-Dârimî, 347. Hadis) el-Karadâvî, hadisi yorumunda. el-Hâkim’in (ö. 405/1014 ve ez-Zehebî’nin (ö. 748/1348). Hadisi sahih addettiklerini zikretmiştir. (Albânî, N. (t.s.)). (el-Karadâvî, 2018).

6. “Dünya mel’undur içindekiler de mel’undur. Ancak Allah ve onunla alakalı şeyler âlim ve öğrenci bundan müstesnadır.” (et-Tirmizî, 1992, Zuhd, 14); (İbn Mâce, 1992, Zuhd, 3); (ed-Dârimî, 325. Hadis).

el-Karadâvî, hadisi şöyle yorumlamıştır: “Dünyaya lanetten kasıt, onu yermektir. Dünya ise. haddizatında yerilecek bir şey değildir. Çünkü o ahiretin tarlasıdır. İman, ibadet ve Allah yolunda cihadın diyarıdır. Bir yer ancak küfür ve şer diyarı olması, tâğûta ibadet yapılması ve Allah’tan ve ahiretten alıkoyması yönünden yeridir. Onun için Allah’ı zikretmek gibi insana Rabbini hatırlatan ve onun dinine ulaştıran şeylerle onun sevip razı olduğu faydalı ilim ve sâlih amel gibi şeyleri istisna etmiştir. Alim ve ilim talebesinden kasıt, ilim ile amelî birleştiren kimsedir. Böylece bilmeyen cahillerle bilip de yapmayanlar bu kapsamın dışındadır.” (el-Karadâvî, 2018).

7. Enes b. Mâlik’ten rivayet edilmiştir: “Her kim ilim öğrenmek için evinden çıkarsa dönünceye kadar Allah yolundadır.” (el-Karadâvî, 2018).

el-Karadâvî, “Allah yolundan kasıt cihattır.” Yorumunu yapmıştır.

5. Ümmetin Seleflerinin İlme Verdiği Değeri Değerlendirmesi

el-Karadâvî, son fasılda ise ümmetin seleflerinin ilme verdiği değer konusuna yer vermiştir. Hz. Ali (ö. 40/661) Kumeyl b. Ziyâd’a şöyle demiştir: “Ey Kümeyl! İlim seni korur, malı ise sen korursun. İlim

hâkimdir. Mal ise mahkûmdur. Mal harcamakla azalır. İlim ise harcamakla artar.” el-Karadâvî, İbn Kayyım el-Cevziyye’nin (ö. 751/1350) *Miftâhu Dâri’s-Saâde* kitabında peygamberî pınardan iktibas edilen bu cümleleri uzun uzadıya açıkladığını zikretmiştir. (el-Karadâvî, 2018).

Abdullah b. Abbâs (ö. 68/687): “Bazı geceleri ilimle iştigâl ederek geçirmek onu ibadetle ihya etmekten bana daha sevimlidir.” demiştir. (el-Karadâvî, 2018).

Ebü’l-Esved ed-Düelî (ö. 69/688): “İlimden değerli bir şey yoktur. Padişahlar insanlar üzerinde, âlimler ise padişahlar üzerinde hâkimdir. Şâirin şu dizeleriyle söylemek istediği manadır: “İnsanlara, büyükler, âlimler ise büyüklere hükmeder.” (el-Karadâvî, 2018).

Hasan Basrî (ö. 110/728): “Âlimlerin mürekkebi terazinin bir kefesine, şehitlerin kanları diğer kefesine konur da âlimlerin mürekkebi daha ağır basar.” demiştir. “Rabbimiz bize dünyada iyilik ver, âhirette de iyilik ver.” (Bakara Sûresi, 2/201) âyetini “Dünyada iyilik, ilim ve amel; ahiretteki iyilik ise cennettir.” şeklinde yorumlayabiliriz.” Şeklinde tefsir etmiştir. (el-Karadâvî, 2018).

Abdullah b. el-Mübarek’e (ö. 181/797): “Asil insanlar kimdir?” diye soruldu. “Âlimlerdir.” diye cevap verdi. Peki padişahlar kimlerdir? Diye soruldu. O: “zahitlerdir”. “Sefil ve alçaklar kimlerdir?” diye soruldu. “Dini kullanarak dünyalık kazananlardır,” dedi. el-Karadâvî, Abdullah b. el-Mübarek’in âlimlerin dışındakilerini insanlardan saymaması, insanı hayvandan ayıran özelliğin akıllı olması ve aklında ilim ile ortaya çıkmasından dolayıdır.” diyerek yorum yapmıştır. (el-Karadâvî, 2018).

Ahmed b. Hanbel’in (ö. 241/855): “İnsanlar ilme yiyecek ve içecekten daha muhtaçtırlar çünkü kişi yiyecek ve içeceğe günde bir iki defa ihtiyaç duyarken, ilme nefeslerinin sayısı kadar ihtiyaç duyar,” sözleriyle konuyu değerlendirmiştir. (el-Karadâvî, 2018).

el-Karadâvî, İmâm Gazzalî’nin (ö. 505/1111) *İhyâu Ulûmiddîn*’de ilmin fazileti bölümünde zikrettiği hükemâdan birine neler toplanmalıdır? Diye sorduklarında, o ilmi kastederek: “Gemi battığında seninle yüzecek şeyleri,” demiştir. (el-Karadâvî, 2018).

el-Karadâvî, ismini zikretmediği seleften bir zâtın: “Kim dünyayı isterse ilme tutunsun, kim ahireti isterse ilme tutunsun, kim ikisini birden isterse yine ilme tutunsun.” sözüne yer vermiştir. (el-Karadâvî, 2018).

SONUÇ

Yûsuf el-Karadâvî, aklın önemi, âlimlerin ve ilmin fazileti, peygamberlerin hayatlarında ilmin önemine dair konuları Kur’ân-ı Kerîm’den bazı âyetlerle delillendirmiştir. el-Karadâvî, ilimden yoksun olan bilginin zan ifade ettiğini, temelsiz ve asılsız bilgi olduğuna işaret etmiş: “Zandan sakının; çünkü zan, sözlerin en yalanıdır.” Hadîsini zikretmiştir. el-Karadâvî, Sünnet ve İlim konusunu bilgi ve hikmet boyutlarını ele alarak değerlendirmiş: “Her kim için Allah iyilik murad etmişse, onu dinde fakîh kılar.” “Herkim ilim talep etmek için evinden çıkarsa, mutlaka melekler onun hareketinden memnuniyetle kanatlarını üzerlerine yayarlar.” Hadislerini zikretmiştir. Hadislerin delillendirilmesini genelde el-

Kutubu's-Sitte müellifleri; el-Buhârî (ö. 256/870), Muslim (ö. 261/870), İbn Mâce (ö. 273/887), Ebû Dâvûd (ö. 275/888), et-Tirmizî (ö. 279/892) ve en-Nesâî'nin (ö. 303/915) eserlerine işaret ederek zaman zaman Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *el-Musned*, el-Heysemî'nin (ö. 807/1405) İbn Hacer el-Askalânî'nin (ö. 852/1148) *Fethu'l-Bârî' Şerhu Sahîhi'l-Buhârî, Mevâridü'z-Zamân ilâ Zevâ'idî İbn Hibbân* ve Nâsiruddîn el-Albânî'nin (ö.1420/1999) *Sahîhu'l-Câmii's-Sağîr ve Ziyâdatuhu* adlı eserlerini de kaynak olarak kullanmıştır.

el-Karadâvî, ümmetin seleflerinin ilme verdiği değer konusunu da Hz. Ali (ö. 40/661), Ebû'l-Esved ed-Düelî (ö. 69/688), Abdullah b. Abbâs (ö. 68/687), Hasan Basrî (ö. 110/728), Abdullah b. el-Mübârek (ö. 181/797) ve Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), hükemânın ve seleften bazılarının sözlerini zikrederek beyan etmiştir. Bu konuyla ilgili olarak İmâm Gazzâlî'nin (ö. 505/1111) *İhyâu Ulûmiddîn* ve İbn Kayyım el-Cevziyye'nin (ö. 751/1350) *Mihtâhu Dâri's-Saâde* adlı eserlerini referans olarak kullanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmed b. H. 1992. *el-Musned*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- el-Albânî, N. (t.s.) *Sahîh 'l-Câmii's-Sağîr ve Ziyâdatuhu*. Mektebu'l-islâmî.
- el-Karadâvî, Y. 2018. *Rabbânî, Hayat ve İlim* (Çev. Savaş Kocabaş), İstanbul: Nida Yayınları.200 ss.
- el-Buhârî, M. b. İ. 1992. *el-Camiu's-Sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- ed-Dârimî, A. b. A. 1992. *es-Sunen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ebû Dâvûd, S. b. E. 1992. *es-Sunen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Gazzâlî, E. H. 1980. *İhyâu Ulûmiddîn*. (Çev. Ali Arslan) İstanbul: Arslan Yayınları.
- İbn Hacer, A. 1959. *Fethu'l-Bârî' Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- el-Heysemî, N. 2012. *Mevâridü'z-zamân ilâ zevâ'idî İbn Hibbân* (Çev. Hanifi Akın). İstanbul: Ocak Yayınları.
- İbn Kayyım, C. 2017. *Miftâhu Dâri's-Saâde*. İstanbul: Beka Yayınları.
- İbn Mâce, M. b. Y. 1992. *es-Sunen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- el-Karadâvî, Y. 2000. *el-Muntekâ mine't-Tergîb ve't-Terhîb li'l-Munzirî*. Kahire: Dâru't-Tevzi' ve Neşri'l-İslâmiyye.
- Köycü, E. *Dünden Bugüne Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî*. Ankara: Sonçağ Yayınları.
- Mâlik b. E. 1992. *el-Muvatta*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Muslim b. H. 1992. *el-Câmiu's-Sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- en-Nesâî, A. b. Ş. *es-Sunen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- et-Tirmizî, M. b. İ. 1992. *as-Sunen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- <https://kuran.diyanet.gov.tr>